Utbildningsutskottets betänkande

1980/81: 12

över de delar av proposition 1980/81: 20 om besparingar i statsverksamheten, m. m., som hänvisats till utbildningsutskottet jämte motioner

PROPOSITIONEN

Regeringen har i proposition 1980/81: 20 bilaga 8 (utbildningsdepartementet) under punkterna 2 och 3 samt 4.1 (s. 3–29)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen föreslagits beträffande statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan,

2. godkänna vad som i propositionen förordats beträffande förstärkningsresursen,

3. godkänna de riktlinjer för timplaneförändringar i gymnasieskolan som förordats i propositionen,

4. godkänna vad som i propositionen förordats om statsbidraget för särskilda kostnader vid utbildning på heltid för industri och hantverk,

5. godkänna vad som i propositionen förordats om omstrukturering av personallags- och skolledarutbildningen,

6. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om besparingar genom minskning av planeringsramar för grundläggande högskoleutbildning,

7. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om allmän sänkning av utbildningskostnaderna inom sektorn för utbildning för vårdyrken och sektorn för utbildning för undervisningsyrken,

8. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om begränsning av statsbidrag till kommunal högskoleutbildning,

9. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om besparingar inom anslaget till extra dimensioneringsåtgärder i högskolan,

10. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om besparingar inom verksamheten med forskning och utvecklingsarbete för högskolan,

11. godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om besparingar inom anslaget till lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna,

12. godkänna att speciallärarlinjen ändras på sätt som förordats i propositionen,

13. godkänna vad som i propositionen förordats om omprövning av vissa ersättningar till studerande som genomgår lärarutbildning,

14. godkänna vad som i propositionen föreslagits beträffande statsbidraget till kommunal vuxenutbildning,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om basresursmedeltalet.

MOTIONERNA

1980/81: 52 av Kjell Nilsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen avslår vad som regeringen föreslagit i proposition 1980/81: 20, bilaga 8 i vad avser hemställan under punkten 1 i vad gäller matematikerlinjen i Växjö.

1980/81: 53 av Kjell Nilsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att den förändrade speciallärarutbildningen skall lokaliseras till Växjö.

1980/81: 60 av Georg Andersson (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att Umeå universitet tilldelas 30 platser av de i proposition 1980/81: 20 föreslagna utbildningsplatserna för påbyggnadsutbildning inom speciallärarutbildningen,

2. att riksdagen beslutar att Umeå får behålla den särskilda decentraliserade speciallärarutbildningen med ett intag av 24 studerande.

1980/81: 62 av Olle Aulin m. fl. (m, c, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om hur en minskning av arkitektutbildningen kan genomföras.

1980/81: 67 av Bengt Wiklund m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att universitets- och högskoleämbetet ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna att behålla kemistutbildningen i nuvarande omfattning vid högskolan i Sundsvall/Härnösand, antingen genom en reducering av utbildningen på någon av de större universitetsorterna eller genom neddragning av andra av högskolan själv i dess anslagsframställningar anvisade utbildningar ge utrymme att inom samma ekonomiska ramar fortsätta kemistutbildningen vid högskolan i Sundsvall/Härnösand.

1980/81: 69 av Christer Nilsson (s) och Catarina Rönnung (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om planeringen av högskoleutbildningen i Linköpings högskoleregion inför budgetåret 1981/82.

1980/81: 70 av Ingegärd Oskarsson m. fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen som mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande bevarande av matematikerutbildningen i Växjö och alternativa besparingsmöjligheter vid högskolan därstädes.

1980/81: 72 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari – beträffande yrkandena 22–29 med hänvisning till vad som anförts i den till finansutskottet remitterade motionen 1980/81: 71 – yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag beträffande statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan,

2. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om begränsning av statsbidraget till kommunal högskoleutbildning,

3. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag beträffande statsbidraget till kommunal vuxenutbildning,

4. att riksdagen med ändring av sitt tidigare ställningstagande beslutar att hemkunskap inte skall ingå på grundskolans lågstadium,

5. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheter till befrielse för kommun att inte anordna hemkunskap på grundskolans mellanstadium,

6. att riksdagen med ändring av sitt tidigare ställningstagande beslutar att grundskolans förstärkningsresurs för läsåret 1982/83 ändras i enlighet med vad som anförts i motionen,

7. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som anförts om basresursmedeltalet på mellanstadiet,

8. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att påskynda pågående utredningsarbete om en ökad samverkan mellan i första hand gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning,

9. att riksdagen med avslag på regeringens förslag om riktlinjer för timplaneförändringar i gymnasieskolan som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om besparingar i gymnasieskolan,

10. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om omstrukturering av personallags- och skolledarutbildningen,

11. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om besparingar i personallags- och skolledarutbildningen,

12. att riksdagen beslutar bifalla förslaget om generell avgiftsfinansiering av statens institut för läromedelsinformation och stöd för produktion av läromedel,

13. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om prisövervakning på läromedel,

14. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om besparingar i den statliga skoladministrationen,

15. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om besparingar under anslaget Pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete,

16. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att framtida besparingar på högskoleområdet i första hand skall inriktas på att begränsa byråkratin inom högskolan,

17. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om den fortsatta utbildningsplaneringen på högskoleområdet,

18. att riksdagen med avslag på regeringens förslag beslutar att intagning skall ske till arkitektlinjen i Lund läsåret 1981/82,

19. att riksdagen beslutar att någon intagning till speciallärarutbildningens gren I inte skall ske läsåret 1981/82.

20. att riksdagen beslutar begära att regeringen förelägger riksdagen förslag om ändrad speciallärarutbildning i samband med ställningstagande till lärarutbildningsutredningens förslag,

21. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om besparingar inom den kommunala vuxenutbildningen,

22. att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om planeringsramar för forskningsråden,

23. att riksdagen beslutar att till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till riksstaten med 1 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 229 585 000 kr.,

24. att riksdagen beslutar att till Tekniska fakulteterna på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till riksstaten med 1 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 243 709 000 kr.,

25. att riksdagen beslutar att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till riksstaten med 10 750 000 kr. (7 000 000+3 750 000) förhöjt reservationsanslag av 28 385 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

26. att riksdagen beslutar att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till riksstaten med 5 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 243 260 000 kr.,

27. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utredning av den tekniska utbildningen inom högskolan,

28. att riksdagen beslutar att utbildningsbidraget för doktorander fortsättningsvis skall utgå utan den ändring av grunderna för bidrag i arbetsmarknadsutbildningen som anges i propositionens bilaga 11, punkt 3,

29. att riksdagen beslutar att till Utbildningsbidrag för doktorander på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till riksstaten med 7 133 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 80 881 000 kr.

1980/81: 88 av Åke Polstam (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om anslagstilldelningen till de mindre högskolorna.

1980/81: 94 av Lars-Ingvar Sörenson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om den tänkta nedläggningen av samhällsplanerarlinjen vid universitetet i Göteborg.

1980/81: 104 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1980/81: 20 i vad avser

d) minskning av de statliga transfereringarna för grundskolan m. m. och gymnasieskolan,

e) organisationsförändringar inom grundskolan och gymnasieskolan,

f) besparingar inom högskoleutbildning och forskning,

g) minskat statsbidrag till kommunal vuxenutbildning,

h) minskat stöd till studiecirkelverksamhet.

2. att riksdagen uttalar att för budgetåret 1981/82 bör ej anslag för statsbidrag upptas för

a) enskilda skolor,

b) riksinternatskolorna,

c) vissa privatskolor.

(Yrkande 1 a behandlas av konstitutionsutskottet, yrkandena 1 b och c av kulturutskottet samt 1 i av socialförsäkringsutskottet.)

UTSKOTTET

I proposition 1980/81: 20 redovisas olika förslag till besparingar inom statliga och statsunderstödda verksamheter. 14 bilagor har fogats till propositionen. Till utbildningsutskottet har hänvisats bilaga 8 punkterna 2 Skolväsendet och 3 Högskola och forskning samt av punkt 4 Vuxenutbildning punkterna 4.1 Kommunal vuxenutbildning och 4.2 Studiecirkelverksamhet. Med anledning av propositionen såvitt den hänvisats till utbildningsutskottet har väckts 11 motioner, vilka innehåller 47 yrkanden.

Utskottet följer i fortsättningen i huvudsak den disposition som återfinns i statsråden Wikströms och Mogårds anföranden i de till utskottet hänvisade delarna av bilaga 8 (s. 3–29).

1 Skolväsendet

Inledning

Samhällets totala kostnader för skolväsendet uppgår f. n. i runda tal till 30 miljarder kr. per år. Av detta svarar staten för ca 15 miljarder kr. Statens utgifter för skolväsendet utgörs i allt väsentligt av transfereringar till kommunerna. Bidragen till kommunerna för grundskolan och gymnasieskolan är relaterade till organisationen av klasser/basresurser, grupper och lärartjänster. Storleken på denna organisation regleras genom statliga beslut. Besparingar i statsbudgeten av någon nämnvärd omfattning på skolområdet måste enligt propositionen beröra de statliga bidragen till kommunerna.

Kommunerna har utgifter för skolan av ungefär samma storleksordning, dvs. ca 15 miljarder kr. Deras utgifter avser främst skolbyggnader, skolmåltider, skolskjutsar, undervisningsmateriel, elevvård, vaktmästare, fritidsledare m. m.

Enligt propositionen kan en besparing inom ungdomsskolan åstadkommas på två sätt. Staten kan för det första minska kostnadstäckningen till kommunerna för skolorganisationen. Vid oförändrat kommunalt skatteut-

tag – vilket förutsätts – och vid oförändrad utbildningskapacitet måste kommunerna då minska sina övriga utgifter för att täcka kostnaderna för den av staten reglerade undervisningsvolymen. För det andra kan besparingar åstadkommas genom att man ändrar de statliga bestämmelser som reglerar skolundervisningens organisation, t. ex. dess omfattning. De statliga transfereringarna minskar då automatiskt.

Minskning av de statliga transfereringarna

I propositionen föreslås att de statliga transfereringarna till kommunerna – såväl primärkommuner som landstingskommuner – minskas genom att endast 98% av bidragen till driften av grundskolor och gymnasieskolor betalas ut. Inom kommunerna ställer minskningen av statsbidragen krav på besparingar. Det betonas i propositionen att den föreslagna åtgärden inte gör det möjligt för kommunerna att bedriva undervisning i större klasser eller med färre lärare. Skolorganisationen skall ha den omfattning som följer av beslut om antalet basresurser, av antalet timmar i förstärkningsresursen, av gymnasieskolans timplaner och av andra författningsbestämmelser.

Utskottet vill stryka under vad föredragande statsrådet anfört om att minskad statlig transferering inte får minska skolorganisationens omfattning. Uttalandet bör vara vägledande bl. a. vid organisation av skolenheter i glesbygd.

I propositionen anförs vidare att den generella nedskärningen av statsbidragen med 2% medför en besparing för staten om ca 296 milj. kr. Av denna summa bör enligt propositionen 25%, dvs. ca 74 milj. kr., användas för stöd till kommuner med speciella behov. Förslagen innebär en statlig besparing under budgetåret 1981/82 om sammanlagt ca 222 milj. kr. i vad avser bidrag till driften av grundskolor m. m. och gymnasieskolor.

Minskningen av transfereringarna till kommunerna bör enligt propositionen åstadkommas utifrån principen att de utbetalningar från staten till kommunerna som sker fr. o. m. den 1 juli 1981 och som avser bidrag för grundskolan och vad därmed hör samman samt gymnasieskolan skall reduceras med 2%. För grundskolans del innebär detta att såväl slutreglering av bidrag för redovisningsåret 1980/81 (inkl. bidragen till arbetsgivaravgifter) som förskott för redovisningsåret 1981/82 reduceras med 2% i förhållande till vad som normalt skulle utgå. Motsvarande kommer att gälla även för kommande budgetår. Regeringen bör enligt propositionen inhämta riksdagens principiella godkännande av den förordade minskningen av utbetalningarna av statsbidragen till kommunerna.

I motionerna 1980/81: 72 (yrkande 1) och 1980/81: 104 (yrkande 1 d) avvisas förslaget att minska de statliga transfereringarna till skolväsendet med 2%. Det anförs i den förstnämnda motionen att för grundskolans del betyder förslaget, beroende på statsbidragskonstruktionen, att besparing

skall göras även på slutreglering av statsbidraget för läsåret 1980/81. Förslaget anses ha retroaktiv effekt och därmed innebära avvikelse från lagstiftningspraxis. Vidare uttalas farhåga för att förslaget resulterar i ökade skillnader i utbildningsstandard mellan kommuner med god resp. ansträngd ekonomi. Motionärerna riktar också invändningar mot synsättet i propositionen att eleverna bör kunna göra vissa produktiva insatser i skolan.

Utskottet vill först erinra om redovisningen i det föregående beträffande olika sätt att åstadkomma besparingar inom ungdomsskolan. Alternativet till den föreslagna minskningen med 2 % av de statliga transfereringarna på skolområdet skulle ha varit en nedskärning av själva skolorganisationen med 2 %. Detta skulle för det obligatoriska skolväsendet innebära minskat antal undervisningstimmar för eleverna och därmed också minskat antal lärartjänster i skolan. Det i propositionen förordade alternativet är enligt utskottets uppfattning det för skolverksamheten skonsammaste. Undervisningen i grundskolan får därigenom oförändrad omfattning.

Minskningen av statsbidraget till kommunernas kostnader för grundskolan med 2 % under nästa budgetår avser endast till en mindre del slutreglering av lärarlönebidraget för budgetåret 1980/81. Denna slutreglering sker enligt gällande utbetalningsregler först under budgetåret 1981/82. Alternativet till att minska samtliga utbetalningar under budgetåret 1981/82 med 2 % skulle ha varit att inte minska slutregleringen alls och minska förskottsutbetalningarna med en högre procentsats. Från kommunernas synpunkt spelar det ingen roll vilken metod som väljs, eftersom båda metoderna leder till en minskning av utbetalningarna under budgetåret 1981/82 med samma belopp. Den metod som valts i propositionen är den administrativt enklaste.

Riksdagen har vid skilda tillfällen fattat beslut om skatteutjämningssystem (senast prop. 1979/80: 90, FiU 1979/80: 25, rskr 1979/80: 287). Enligt detta system kompenseras kommuner med speciella behov genom särskilda skatteutjämningsbidrag. Vidare skall enligt förevarande proposition huvuddelen av en fjärdedel av den besparing om 296 milj. kr., som den generella minskningen av statsbidragen med 2 % medför, återföras till kommuner med speciella behov. Förslaget innebär i det närmaste en fördubbling av nuvarande s. k. länsskolnämndsresurs för grundskolan och ger ökade möjligheter att lämna bidrag till sådana kommuner.

Enligt propositionen bör eleverna i skolan lära sig att inse att de både kan och måste göra produktiva insatser i den egna miljön. Den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80) innebär, heter det i propositionen, ett ökat krav på elevaktivitet och elevansvar. Tanken är att de produktiva insatserna skall ske som en del av den ordinarie undervisningen i skolan inom ramen för gällande timplan, t. ex. i form av projekt på högstadiet och framför allt i gymnasieskolan. Verklighetsanknytning i undervisningen medför en positiv inlärningssituation för många elever. Det förhållandet att

ett verklighetsanknutet arbetssätt i vissa fall kan ge ekonomiskt utbyte ändrar enligt utskottets uppfattning inte det grundläggande pedagogiska argumentet för en ökad verklighetsanknytning av verksamheten i skolan.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1980/81: 72 yrkande 1 och 1980/81: 104 yrkande 1 d och föreslår att riksdagen godkänner vad som i propositionen föreslagits beträffande statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan.

Organisationsförändringar inom grundskolan

Riksdagen beslöt år 1979 om läroplan för grundskolan och om ökning av statsbidraget till grundskolan (prop. 1979/80: 180, UbU 1978/79: 45, rskr 1978/79: 422). Enligt besparingspropositionen bör nya insatser som är nödvändiga för grundskolans organisation enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 80) genomföras fr. o. m. budgetåret 1982/83. Däremot anses det i nuvarande ekonomiska läge inte möjligt att genomföra samtliga höjningar av *förstärkningsresursen* som riksdagen fattade beslut om år 1979. Den ökning av förstärkningsresursen med sammanlagt 0,0155 lärarveckotimmar per elev som skulle träda i kraft läsåret 1981/82 bör således enligt propositionen inte komma till stånd.

Enligt motion 1980/81: 104 (yrkande 1 e i denna del) bör riksdagen avslå proposition 1980/81: 20 i vad avser organisationsförändringar inom grundskolan. Härmed avses nyssnämnda förslag i propositionen om att återta tidigare beslut om ökning av förstärkningsresursen med 0,0155 lärarveckotimmar per elev läsåret 1981/82.

I motion 1980/81: 72 (yrkandena 4, 5 och 6) ifrågasätts läroplansbeslutet år 1979 i vad gäller undervisning i hemkunskap på låg- och mellanstadierna. För lågstadiets del anser motionärerna att undervisning i hemkunskap inte bör införas. Förstärkningsresursen kan därför enligt denna motion minskas med 0,0053 lärarveckotimmar per elev läsåret 1982/83. För mellanstadiets del menar motionärerna att kommuner som saknar lokaler och utrustning bör medges befrielse från att anordna hemkunskapsundervisning. Om en kommun inte anser sig kunna anordna undervisning i hemkunskap på mellanstadiet bör i första hand motsvarande tid ägnas åt fortsatt träning av basfärdigheterna. Föreslagen ändring av läroplansbeslutet leder enligt motionärerna främst till kommunala besparingar.

Enligt utskottets uppfattning bör man inte ha som utgångspunkt att undervisning i hemkunskap på låg- och mellanstadierna skall ske i andra lokaler än i vanliga klassrum. Av kursplanen för ämnet hemkunskap följer inte att hemkunskap på dessa stadier skall vara ett laborativt ämne av den art som kräver särskilda institutionslokaler. Visserligen skall ämnet till stor del ha en praktisk inriktning men undervisning enligt de flesta huvudmomenten kan utan vidare ske i vanliga klassrum. Vissa moment förutsätter tillgång till spis och diskbänk. I de flesta kommuner finns tillgång till

detta för åtminstone en del elever om man utnyttjar närbelägna skolor med särskilda lokaler för ändamålet eller förskolor och fritidshem med sådana kökslokaler som kan användas av barn. I de fall detta inte är möjligt bör man med relativt enkla och billiga anordningar kunna komplettera utrustning och inredning i befintliga klassrum. Skolöverstyrelsen (SÖ) har i Skolhus-Aktuellt hösten 1979 visat på olika lösningar.

Utskottet tillstyrker förslaget i besparingspropositionen om att återta tidigare beslut om ökning av förstärkningsresursen med 0,0155 lärarveckotimmar per elev. Undervisning i hemkunskap bör meddelas enligt tidigare riksdagsbeslut. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1980/81: 72 yrkandena 4, 5 och 6 samt 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del och föreslår att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats om förstärkningsresursen.

Enligt propositionen är det nödvändigt att motverka den markanta nedgång i *basresursmedeltalet för mellanstadiet* som skett sedan riksdagen fattade sina beslut med anledning av propositionen om skolans inre arbete m. m. (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367). Under de senaste åren har elevmedeltalet på mellanstadiet sjunkit från det av SÖ redovisade klassmedeltalet 23,0 läsåret 1975/76 till basresursmedeltalet 21,80 läsåret 1980/81. Någon förändring har inte i samma utsträckning skett på lågstadiet eller högstadiet. Det är enligt propositionen inte möjligt att acceptera en sänkning av basresursmedeltalen i nuvarande ekonomiska läge. Länsskolnämnderna måste därför i sina beslut om basresurser fr. o. m. våren 1981 tillse att basresursmedeltalet i resp. län inte understiger länets klassmedeltal läsåret 1975/76. Föredraganden räknar med att ett återställande av basresursmedeltalen på mellanstadiet till 1975/76 års nivå för klassmedeltal kommer att ge en årlig besparing i storleksordningen drygt 100 milj. kr. Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om basresursmedeltalet.

Enligt motion 1980/81: 72 (yrkande 7) finns risk för att förslaget om att återställa basresursmedeltalen för mellanstadiet till klassmedeltalen för läsåret 1975/76 kommer att gå ut över skolor i glesbygd. I län med många små skolor, t. ex. Gotland och Jämtland, kan effekten, menar motionärerna, bli att basresursmedeltalet i tätorter får höjas kraftigt för att man skall nå avsedd ekonomisk totaleffekt. Förslaget avstyrks därför. Även i motion 1980/81: 104 (yrkande 1 e i denna del) avvisas den föreslagna organisationsförändringen.

Utskottet anser att det inte finns skäl att anta att länsskolnämnderna skulle ha en mindre positiv inställning till skolor i glesbygd nu än de hade läsåret 1975/76. Enligt propositionen kommer särskilda anvisningar att utfärdas om att upptagningsområdena för skolenhet normalt skall vara överlappande så att det bildas marginalzoner. Detta ger ökade möjligheter att bibehålla skolor i glesbygd. Beträffande de i motion 1980/81: 72 nämnda

länen. Gotlands län och Jämtlands län. var enligt uppgift från SÖ för Gotlands län läsåret 1975/76 elevmedeltalet per mellanstadieklass 17,69 och läsåret 1980/81 basresursmedeltalet på mellanstadiet 18,41. För Jämtlands län var motsvarande siffror 18,97 läsåret 1975/76 och 18,53 läsåret 1980/81. Dessa siffror ger inte underlag för den oro som framförs i motionen.

Det bör i sammanhanget erinras om att det inte är länsskolnämnds beslut om antal basresurser vid skolenhet som ensamt avgör antal undervisningsavdelningar vid skolenheten. Det är genom lokalt beslut som man slutligt fastställer klassanordningar vid skolenheten med utgångspunkt i antalet basresurser och tillgängligt antal lärarveckotimmar i förstärkningsresursen.

Med hänvisning till vad som anförts beträffande frågan om basresursmedeltal på mellanstadiet avstyrker utskottet motionerna 1980/81: 72 yrkande 7 och 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del. Utskottet har inte något att erinra mot den redovisade åtgärden, vilket riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 20 som sin mening bör ge regeringen till känna.

Organisationsförändringar inom gymnasieskolan m. m.

En hög ambitionsnivå i fråga om antalet utbildningsplatser i gymnasieskolan har fastlagts genom riksdagens beslut med anledning av proposition 1979/80: 100 samt proposition 1979/80: 145 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan m. m. (UbU 1979/80: 34, rskr 1979/80: 363). Den ambitionsnivån bör enligt föredraganden fortfarande gälla.

Det anses nödvändigt att göra en omfattande besparing genom förändring av gymnasieskolans organisation. En *timplaneförändring* föreslås. Den bör i huvudsak genomföras så att antalet direkt lärarledda lektioner minskar med 10 % på alla linjer och specialkurser sammantagna. En sådan omorganisation kan emellertid inte genomföras schablonartat. Den kan behöva, heter det i propositionen, få större eller mindre omfattning på olika linjer och specialkurser och i olika årskurser beroende på utbildningsinnehåll, olika riskmoment inom utbildningen m. m. En genomsnittlig minskning om 10 % leder till en besparing på ca 304 milj. kr. beräknat i 1982 års prognostiserade löneläge. Samtidigt bör gymnasieskolan emellertid erhålla en förstärkningsresurs för lärarhandledning, som motsvarar ca 125 milj. kr. Denna bör samordnas med nuvarande resurser för grupptimmar, timme till förfogande och olika stödinsatser till en gemensam resurs. Inom ramen för denna resurs skall man lokalt kunna göra särskilda undervisningsinsatser. En besparing med denna utformning begränsas enligt propositionen därför till ca 179 milj. kr. per år.

Den frigjorda timplanetiden bör enligt propositionen läggas ut som elevtimmar på schemat och förslagsvis rubriceras specialarbete. Den bör kunna läggas ut som sammanhängande pass. Det blir genom omorganisationen

av gymnasieskolans timplaner möjligt för skolledningen att i viss utsträckning förlägga koncentrationsdagar, skrivningar m. m. till den frigjorda tiden. Därigenom anses den reella minskningen i antalet traditionella lektioner för eleverna bli betydligt mindre än 10%. Föredragande statsrådet avser att senare föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition med förslag till nya timplaner att träda i kraft tidigast fr. o. m. hösten 1982. Föredraganden avser också att föreslå regeringen att SÖ får i uppdrag att genomföra motsvarande timplaneförändringar för specialkurser. I detta sammanhang anmäls att initiativ inom kort kommer att tas till en översyn av statsbidraget till gymnasieskolan.

I motionerna 1980/81: 72 (yrkandena 8 och 9) och 1980/81: 104 (yrkande 1 e i denna del) yrkas avslag på regeringens förslag till riktlinjer för timplaneförändringar i gymnasieskolan. Enligt den förstnämnda motionen bör föreslagen genomsnittlig minskning av antalet lärarledda lektioner i gymnasieskolan med 10% inte genomföras, eftersom den innebär ett betydande ingrepp i gymnasieskolans timplaner. Minskningen av lektionsantalet anses komma att bli större för ämnena på de tre- och fyraåriga linjerna än inom yrkesutbildningen på de yrkesinriktade studievägarna. Detta innebär, säger motionärerna, en betydande försämring av gymnasieskolans möjligheter att ge eleverna den bildning och omvärldsorientering som är en av dess huvuduppgifter. Andra besparingsförslag förs fram, t. ex. åtgärder för att motverka dubbelutbildning och för att fylla vakanta utbildningsplatser samt punktvis revision av statsbidrag till driften av gymnasieskolor. Motionärerna anser att den mest ändamålsenliga åtgärden för att skapa en mer rationell organisation av utbildningen på gymnasial nivå är att åstadkomma en närmare samverkan mellan gymnasieskolan och motsvarande utbildning inom kommunal vuxenutbildning. Pågående utredningsarbete om en ökad samverkan mellan i första hand gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning bör därför påskyndas.

Utskottet vill med anledning av propositionen i denna del och motionsyrkandena anföra följande.

Av den i propositionen förordade genomsnittliga minskningen av antalet undervisningstimmar i gymnasieskolan med 10% (304 milj. kr.) avses fyra tiondelar (125 milj. kr.) återgå som en förstärkningsresurs för lärarhandledning vid specialarbete. Nettominskningen av den lärarledda undervisningen förutsätts således bli i genomsnitt 6%. Denna minskning kan uppvägas något genom propositionens förslag om en friare användning av nuvarande resurser för grupptimmar, timme till förfogande och olika stödinsatser samt genom förläggning av skrivningar och för skolans elever gemensamma aktiviteter m. m. till den frigjorda tiden.

Enligt utskottets mening bör föreslagen minskning av antalet undervisningstimmar i gymnasieskolan inte vara fastlåst till i genomsnitt 10%. Regeringen bör pröva om åsyftad besparing kan åstadkommas också genom andra åtgärder än vad som föreslagits i propositionen, t. ex. genom

åtgärder föreslagna i motion 1980/81: 72. Målsättningen för arbetet bör vara att man når en besparingseffekt som motsvarar i huvudsak det belopp som anges i propositionen. Arbetet med timplanerna bör bedrivas i kontakt med gymnasieutredningen.

I tilläggsdirektiv (Dir 1979: 63) till gymnasieutredningen sommaren 1979 framhåller föredraganden att det är nödvändigt att tillgängliga resurer för gymnasial utbildning utnyttjas på mest effektiva sätt. Utredningen fick därför i uppdrag att ta initiativ till en försöksverksamhet med fördjupad samverkan när det gäller gymnasial utbildning mellan gymnasieskola. kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning.

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i tilläggsdirektiven och i motion 1980/81: 72 att det är angeläget att på ett mer rationellt sätt utnyttja anvisade resurser för den gymnasiala utbildningen.

Regeringen bör ta ytterligare initiativ till åtgärder som främjar ett bättre utnyttjande av resurserna på det gymnasiala stadiet. Riksdagen har anvisat medel till gymnasieskolan för att den skall kunna ta emot inte bara hela 16-årskullen utan även äldre sökande. Av utlagda elevplatser inom den grundskoleanknutna delen av gymnasieskolan finns på vissa studievägar platser som inte tagits i anspråk innevarande läsår. En strävan bör vara att utnyttja gymnasieskolans resurser fullt ut. Enligt utskottets uppfattning kan rationaliseringsvinster göras om man visar återhållsamhet med samtidigt anordnande av samma gymnasieskolutbildningar såväl inom gymnasieskolan som inom kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning.

Utskottet föreslår att riksdagen beträffande riktlinjer för timplaneförändringar i gymnasieskolan och initiativ till åtgärder som främjar ett bättre utnyttjande av utbildningsresurserna på det gymnasiala stadiet med anledning av proposition 1980/81: 20 och motionerna 1980/81: 72 yrkandena 8 och 9 samt 1980/81: 104 yrkande 1 c i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen om att *statsbidraget för särskilda kostnader vid utbildning på heltid för industri och hantverk* helt skall upphöra fr. o. m. den 1 juli 1981. För budgetåret 1980/81 har beräknats ett totalt medelsbehov för ifrågavarande ändamål om ca 26 milj. kr.

Fortbildning

Frågan om den framtida grundutbildningen av lärare liksom fortbildning och vidareutbildning av dem samt frågan om forsknings- och utvecklingsarbetet rörande skolan bereds f. n. inom regeringskansliet med anledning av dels lärarutbildningsutredningens betänkande (SOU 1978: 86) Lärare för skola i utveckling, dels skolforskningskommitténs betänkande (SOU 1980: 2) Skolforskning och skolutveckling.

I förevarande proposition föreslår regeringen att riksdagen redan nu skall godkänna att den del av fortbildningen av lärare m. fl. som gäller personallagsutbildningen (PLAG) och skolledarutbildningen (SLUG) skall omstruktureras i syfte att spara omkring 21 milj. kr.

Personallagsutbildningen bör enligt propositionen fr. o. m. budgetåret 1980/81 förläggas till studiedagar och annan undervisningsfri tid i syfte att eliminera all vikariekostnad. Denna beräknas uppgå till 5 milj. kr. Vidare beräknas kostnaderna för resor och traktamenten minska med 1 milj. kr. Målen för personallagsutbildningen får dock inte åsidosättas. Okonventionella lösningar för att uppnå dem bör prövas.

Skolledarutbildningen består av kursperioder, hemarbete då arbetsavlastning ordnas samt samhällsinriktad praktik. Föredragande statsrådet föreslår att kurstiden skall minskas från 25 till 20 dagar och att den samhällsinriktade praktiken om sammanlagt 28 dagar skall minskas betydligt och förläggas så att vikariekostnader behöver utgå under endast fem dagar. Förslagen beräknas medföra en besparing om sammanlagt 12 milj. kr.

Genom en höjd effektivitet inom skolledarutbildningen och genom samordning med personallagsutbildningen beräknas kostnaderna för skolledarutbildningen kunna minska med ytterligare 3 milj. kr.

I motion 1980/81: 72 (yrkande 10) yrkas att riksdagen skall avslå regeringens förslag om omstrukturering av personallags- och skolledarutbildningarna. Motionärerna pekar på att sparåtgärderna inriktats på de två fortbildningsprogram som skall förnya skolarbetet. De anser att om besparingar under fortbildningsanslaget är nödvändiga borde olika fortbildningsändamål granskats förutsättningslöst. De anser det oacceptabelt att minska den samhällsinriktade praktiken inom skolledarutbildningen då ett av de mest väsentliga inslagen i SIA-reformen är att stärka sambandet mellan skolan och samhället. Motionärerna erinrar om att personallagsutbildningen från början avsågs omfatta 20 utbildningsdagar men minskats till hälften innan den startade. Utbildningen är därför enligt motionärernas mening extra känslig för ytterligare nedskärningar.

En besparing på 2 milj. kr. föreslås dock i motionen (yrkande 11). Denna besparing skall uppnås genom en bättre samordning mellan personallags- och skolledarutbildningarna och göras inom ramen för både fortbildningsanslaget och driftanslagen till grundskolan och gymnasieskolan.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att det är nödvändigt att spara även beträffande personallags- och skolledarutbildningarna. Det är i den nya situationen viktigt att man inte åsidosätter målen för de berörda utbildningarna. Beträffande personallagsutbildningen har inte föreslagits några begränsningar av de direkta utbildningskostnaderna eller av de personalgrupper som deltar i utbildningen. Genom att utbildningen t. ex. förläggs till studiedagar och annan undervisningsfri tid och anordnas på kursdeltagarnas hemorter eller näraliggande orter skapas möjligheter

för fler att delta i utbildningen. När det gäller skolledarutbildningen, som är en mycket kostnadskrävande utbildning, har dock en viss minskning av kurstiden måst tillgripas, liksom en minskning av praktiktiden. Utskottet anser att riksdagen bör godkänna dessa och övriga föreslagna omstruktureringar av personallags- och skolledarutbildningarna och avslå yrkandena 10 och 11 i motion 1980/81: 72.

Övriga frågor rörande skolväsendet

Statens institut för *läromedelsinformation* (SIL), som startade sin verksamhet den 1 juli 1974, har till uppgift att samla och sprida information om läromedel, främja produktion av goda läromedel i ämnen där det är brist på lämpliga läromedel samt vara central myndighet för rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH). Informationen om sådant material som läromedelsproducenterna begärt att få registrera hos SIL finansieras med avgifter från producenterna. Med producentavgifterna finansieras också 77% av övriga kostnader för SIL. Resterande kostnader för SIL, kostnaderna för information om invandrarläromedel, produktionsstödskostnaderna samt kostnaderna för verksamheten vid RPH bekostas genom anslag på statsbudgeten.

I motion 1980/81: 72 (yrkande 12) yrkas att riksdagen skall besluta att hos regeringen anhålla om förslag till nytt system för finansiering av SIL:s verksamhet. Det nya förslaget skall innebära att nuvarande producentavgifter för registrering av läromedel ersätts med generella producentavgifter relaterade till producenternas försäljning av läromedel till kommunerna. Inkomsterna från denna avgift skall täcka inte bara kostnaderna för läromedelsinformationen, med undantag av informationen om invandrarläromedel, utan även produktionsstödet. Samtidigt med det nya finansieringssystemet bör också ett system för *prisövervakning av läromedel* införas (yrkande 13).

Utredningen (U 1976: 04) om läromedelsmarknaden har avgett sitt slutbetänkande (SOU 1980: 15) Läromedlen i skolan. Förslag om bl. a. den framtida läromedelsinformationen samt finansieringen av denna och administrationen av produktionsstödet övervägs f. n. inom regeringskansliet.

Med hänvisning till den pågående beredningen av olika läromedelsfrågor föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 72 yrkandena 12 och 13.

I motion 1980/81: 72 anförs att besparingarna i proposition 1980/81: 20 huvudsakligen är inriktade på transfereringarna till hushållen och kommunerna, medan förslag att begränsa den statliga administrationen nästan helt saknas. I motionen föreslås att sparmål skall sättas upp inför kommande ställningstaganden till förslag (SOU 1980: 5) från skoladministrativa kommittén, SAK (U 1978: 17) och förslag (SOU 1980: 2) från skolforsknings-

kommittén (U 1978:09). *Besparingar i den statliga skoladministrationen* bör enligt motionen kunna göras genom en minskning av kostnaderna för SÖ och länsskolnämnderna med sammanlagt 10 milj. kr. (yrkande 14). Genom att, som skolforskningskommittén föreslagit, i större utsträckning än f. n. förankra forsknings- och utvecklingsarbetet i skolorna bör det enligt motionärerna vara möjligt med en *besparing under anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet* med 10 milj. kr. (yrkande 15).

Utskottet anser att riksdagen inte nu bör ta ställning till de frågor som f. n. bereds inom regeringskansliet med anledning av förslagen från SAK och skolforskningskommittén. Riksdagen bör därför avslå motion 1980/81:72 yrkandena 14 och 15.

Enligt motion 1980/81: 104 (yrkande 2) bör riksdagen uttala att anslag för budgetåret 1981/82 ej bör upptas för *statsbidrag till privatskolor, riksinternatskolor och vissa andra skolor med enskild huvudman*. I ett statsfinansiellt läge, när omfattande besparingar måste göras, måste enligt motionärernas mening samhällets stöd till enskild verksamhet inom skolans område drabbas i första hand.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet erinra om att föreslagen besparing är svår att uppskatta och att det möjligen inte är fråga om någon besparing, eftersom vid en eventuell avveckling av skolorna elever där kan komma att få föras över till det allmänna skolväsendet och där föranleda kostnader för stat och kommun. Förändring i bidragsgivningen till i motionen nämnda skolor bör inte övervägas förrän resultat föreligger från arbetet inom kommittén (U 1979: 13) angående skolor med annan huvudman än stat och kommun. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1980/81: 104 yrkande 2.

2 Högskola och forskning

Inledning

I propositionen redovisas huvuddragen av de besparingar inom högskolans område som måste göras under budgetåret 1981/82 med anledning av den nu aktuella sparplanen. Föredragandens avsikt är att i 1981 års budgetproposition föra upp besparingarna vid beräkningen av anslagen för angivna budgetår. En utgångspunkt för förslaget är enligt föredragande statsrådet att högskoleutbildning och forskning är verksamheter vars resultat märks först på lång sikt. Besparingar och rationaliseringar inom dessa områden får till följd därav långsiktiga verkningar och måste därför, menar föredraganden, genomföras på ett sådant sätt att de centrala delarna av högskolan hålls intakta, dvs. att en god kvalitet stimuleras i yrkesutbildning och återkommande utbildning samt i forskningsverksamhet och att förnyelsen främjas inom både utbildning och forskning.

Besparingsförslagen på högskoleområdet uppgår enligt propositionen till 77 150 000 kr. Drygt 25 milj. kr. hänför sig till en minskad dimensionering av den grundläggande högskoleutbildningen. Huvuddelen av besparingarna i övrigt avser minskningar av kostnaderna per utbildningsplats, av medel för forsknings- och utvecklingsarbete samt av lokalkostnader.

I propositionen anför föredragande statsrådet att det nu är nödvändigt att åstadkomma en ökad rationalisering inom högskolans administrativa verksamheter. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har under de senaste två budgetåren fått vidkännas de sedvanliga tvåprocentiga nedskärningarna av anslagen. Det är nu, menar föredraganden, nödvändigt att högskoleenheternas styrelser åstadkommer motsvarande rationaliseringar i sina administrativa verksamheter. Föredraganden avser att återkomma till denna fråga i 1981 års budgetproposition.

I motion 1980/81: 72 (yrkande 16) anförs att föredragande statsrådets uttalande borde ha följts av konkreta förslag i propositionen. De framtida besparingarna på högskoleområdet bör enligt motionärerna i första hand inriktas på att begränsa *byråkratin inom högskolan*. Det finns, anser motionärerna, tecken på att de byråkratiska inslagen i högskolan är onödigt stora. Byråkratin inom högskolan bör därför minskas och kostnaderna för den begränsas. Sådana åtgärder skulle leda till besparingar på högskolans område. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mot bakgrund av vad föredragande statsrådet anfört om administrationen inom högskolan och om sin avsikt att återkomma till frågan i budgetpropositionen anser utskottet att det inte är påkallat för riksdagen att nu göra något uttalande i frågan. Motion 1980/81: 72 yrkande 16 bör därför avslås av riksdagen.

Avslag på propositionen i vad avser samtliga *besparingar inom högskoleutbildning och forskning* yrkas i motion 1980/81: 104 (yrkande 1 f). Motionärerna anser att besparingarna inskränker möjligheterna till fria studieval och medför en ännu hårdare anpassning av utbildningen till näringslivets behov.

Det är enligt utskottets uppfattning nödvändigt att med anledning av sparplanen göra besparingar också inom högskolans område. Utskottet kan därför inte tillstyrka ett yrkande som innebär avslag på propositionen i dess helhet i vad avser högskolan. Yrkande 1 f i motion 1980/81: 104 bör därför avslås av riksdagen.

Grundläggande högskoleutbildning m. m.

Föredraganden anför i propositionen att han i budgetpropositionerna för budgetåren 1979/80 och 1980/81 redovisat vissa riktlinjer för hur besparingar inom högskoleområdet bör kunna åstadkommas. Dessa riktlinjer innebär sammanfattningsvis att de utbildningslinjer vilkas antagningskapacitet

inte kan utnyttjas till fullo eller vilka syftar till en verksamhet inom en för de utbildade osäker arbetsmarknad i första hand bör få en minskad dimensionering. Därvid bör man, fortsätter föredragande statsrådet, hellre lägga ned en linje i dess helhet vid en eller flera högskoleenheter än minska antagningstalet på en linje vid samtliga högskoleenheter där den förekommer. På så sätt bör det vara möjligt att skapa en mer rationell arbetsfördelning mellan högskoleenheterna. Innebörden i de nyssnämnda riktlinjerna är vidare den att en hårdare granskning bör göras av utbudet av enstaka kurser.

I motion 1979/80: 72 understryks vikten av att en tillräckligt hög antagningskapacitet upprätthålls inom högskolan, eftersom de stora ungdomskullar som nu genomgår gymnasieskolan kan förväntas öka efterfrågan på högskoleutbildning de närmaste åren. I motionen behandlas också frågan om nedläggning av utbildningar vid de mindre högskolorna. Motionärerna förutsätter att, om ett påtagligt större sökandeintresse uppstår samtidigt med ett arbetsmarknadsbehov, en ökning av högskoleutbildningen i första hand åter sker genom att sådan utbildning anordnas på de orter där utbildningar nu föreslås upphöra. De små högskolorna behöver en bas av fasta linjer för att kunna utgöra ett stöd för den regionala utvecklingen. Vad motionärerna nu anfört om *den fortsatta utbildningsplaneringen* föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 17).

Utskottet vill först erinra om de riktlinjer för resursplaneringen som utskottet uttalade sig för vid behandlingen av budgetpropositionen våren 1980 (prop. 1979/80: 100, UbU 1979/80: 28, rskr 1979/80: 292). Utskottet uttalade därvid bl. a. att en analys av frågan om hur den s. k. 16-årspuckeln påverkar efterfrågan på utbildning kan medföra att resursbehovet för högskolan behöver prövas från nya utgångspunkter. Regeringen har sedermera givit UHÄ i uppdrag att göra en sådan analys. I avvaktan på resultatet av detta uppdrag anser utskottet att riksdagen inte behöver göra något förnyat uttalande i frågan. Utskottet erinrar vidare om att utskottet vid samma tillfälle uttalade sig om vissa principer för utbyggnaden av högskoleutbildningen. Uttalandet innebar bl. a. ett konstaterande av att riksdagens tidigare beslut om utbyggnadsorter skall stå fast och att det ankommer på regionstyrelserna att bedöma den lämpliga utbyggnadstakten på de olika utbyggnadsorterna. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är betydelsefullt för de små högskoleenheterna att ha en bas av allmänna utbildningslinjer som grund för sin verksamhet. När förutsättningar för en ökning av utbildningsutbudet föreligger, skall utskottets ovan nämnda uttalande beaktas. Utskottet anser det inte påkallat för riksdagen att göra något förnyat uttalande med anledning av de besparingsförslag som nu förelagts riksdagen. Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå motion 1980/81: 72 yrkande 17.

Föredraganden anför i propositionen att han räknar med en besparing avseende *arkitektutbildningen*. Den bedrivs f. n. vid tekniska högskolan i

Stockholm (70 nybörjarplatser), vid Chalmers tekniska högskola (50 nybörjarplatser) och vid universitetet i Lund (60 nybörjarplatser). Enligt föredragandens mening är de närmaste årens arbetsmarknadsutveckling för arkitekter avhängig av ett flertal i dag svårbedömbara faktorer, t. ex. byggnadsverksamhetens omfattning och den offentliga sektorns andel av den samlade samhällsekonomin och tillväxten i denna. Någon expansion av betydelse förväntas f. n. inte. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den redan i dag låga sysselsättningsgraden inom arkitektkåren talar starka skäl för en avsevärd minskning av planeringsramarna för arkitektlinjen med 60 platser och för en väsentlig minskning av hithörande forskningsorganisation. För att uppnå största möjliga besparingseffekt bör enligt föredraganden minskningen genomföras på en enda högskoleort. Vad gäller valet av ort är det enligt föredragandens mening angeläget att den stora bredd i utbildningsutbudet som f. n. finns vid de tekniska högskolorna i Stockholm och Göteborg bevaras. UHÄ bör få i uppdrag att inkomma med underlag beträffande en sådan avveckling. För läsåret 1981/82 föreslår föredraganden att man inte gör någon antagning på arkitektlinjen i Lund.

I motion 1980/81: 72 (yrkande 18) föreslås att riksdagen skall besluta att antagning till arkitektlinjen vid universitetet i Lund skall ske även läsåret 1981/82. Därigenom skulle man uppnå bästa möjliga utnyttjande av befintliga resurser för teknisk utbildning och forskning vid universitetet.

En utredning om hur en minskning av arkitektutbildningen kan genomföras föreslås i motion 1980/81: 62. Motionärerna anser att det finns skäl anta att dimensioneringen av arkitektlinjen är för stor. Till utbildningen vid universitetet i Lund har emellertid knutits en omfattande forskning och utbildningen har delvis en annan inriktning än utbildningen i Stockholm och Göteborg. Utbildningens möjligheter till samverkan med andra delar av universitetets verksamheter är enligt motionärerna stora och forskningen och utbildningen hämtar i allt större utsträckning uppslag och verksamhetsinriktning i sina kontakter med närliggande regioner. UHÄ bör därför få i uppdrag att bedöma den framtida arbetsmarknadssituationen för arkitekter och förutsättningslöst utreda och snarast inkomma med förslag till hur en minskning av resurserna för arkitektutbildning kan ske.

Utskottet anser att en förutsättningslös utredning om arkitektutbildningens dimensionering och lokalisering bör göras. Till grund härför bör ligga en analys av den framtida arbetsmarknadssituationen för arkitekter. Även frågan om forskningsorganisationen och dess omfattning bör vägas in i en sådan helhetsbedömning. Förslag på grundval av en utredning bör kunna föreläggas riksdagen i sådan tid att riksdagen samtidigt kan fatta beslut om antagningskapaciteten för läsåret 1982/83. Planeringsramen för arkitektlinjen vid universitetet i Lund budgetåret 1981/82 skall vara 30 studerande. Genom en minskad antagning av studerande är det nämligen enligt vad utskottet erfarit möjligt att uppnå goda besparingseffekter, samtidigt som vissa olägenheter undviks med att inte ha någon antagning alls. Den

besparing som uppnås genom en minskad dimensionering bör enligt utskottets uppfattning kompletteras av ytterligare besparingar inom civilingenjörsutbildningen och arkitektutbildningen vid universitetet i Lund så att det sammanlagda besparingsbeloppet uppgår till det belopp om 765 000 kr. som angivits i propositionen. Det bör ankomma på styrelsen för universitetet att inom ramen för sina befogenheter besluta om åtgärder för att åstadkomma nämnda besparing.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 20 och motion 1980/81: 62 samt med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 18 som sin mening ge regeringen till känna.

I detta sammanhang vill utskottet kommentera uttalandet i propositionen om bredden i utbildningen på de aktuella högskoleorterna. Enligt utskottets uppfattning får nämnda uttalande inte tolkas så att det inte är angeläget att behålla den bredd i utbildningsutbudet vid universitetet i Lund som representeras av den tekniska utbildningen där.

Föredraganden förordar vidare i propositionen en minskning av planeringsramen för *kemistlinjen vid högskolan i Sundsvall/Härnösand*, vilket innebär en nedläggning av linjen vid högskolan. Åtgärden innebär en besparing om 369 000 kr.

I motion 1980/81: 67 föreslås att riksdagen begär hos regeringen att UHÄ ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att behålla kemistlinjen vid högskolan. Motionärerna anser att i stället dimensioneringen av någon annan utbildning vid högskolan bör minskas eller att kapaciteten på kemistlinjen vid något av de större universiteten bör dras ner. Motionärerna menar att utbildningen på kemistlinjen är en viktig förutsättning för att en vetenskaplig kompetens inom de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska områdena vid högskolan i Sundsvall/Härnösand skall kunna upprätthållas. En nedläggning av kemistlinjen skulle vidare enligt motionärerna innebära att den samverkan i utbildningen och i forsknings- och utvecklingsarbetet som inletts mellan högskolan och näringslivet i Västernorrland på bl. a. de kemiska och processtekniska områdena försvåras. Utbildningen har också enligt motionärerna betydelse för samarbetet med universitetet i Umeå och för det mittnordiska samarbetet. Antalet studerande på de naturvetenskapliga utbildningarna i gymnasieskolan ökar inom regionen och rekryteringen till utbildningen kan därigenom förbättras. Utvecklingen av den kemiska industrin inom regionen förväntas öka efterfrågan på utbildade.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det av flera skäl är viktigt att högskolan i Sundsvall/Härnösand t. v. får behålla kemistutbildningen. Utskottet anser att i stället dimensioneringen av fritidspedagogutbildningen där bör minskas. En reducering av antagningskapaciteten för denna linje bör göras motsvarande omfattningen av den kommunala fritidspedagogutbildningen i Sundsvall, vilken avses bli förstatligad budgetåret 1981/

82. Besparingen kan därmed beräknas uppgå till minst samma belopp som i propositionen upptagits som besparing för kemistlinjen angivna budgetår.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 20 och motion 1980/81: 67 som sin mening ge regeringen till känna.

Föredraganden räknar vidare med en besparing om 360 000 kr. genom att *matematikerlinjen vid högskolan i Växjö* med en planeringsram om 15 studerande läggs ner.

I motion 1980/81: 52 föreslås att propositionens förslag i denna del avslås, eftersom utbildningen i fråga har stor betydelse både för högskolan och för den omgivande regionen. Samma skäl för bevarande av matematikerlinjen åberopas i motion 1980/81: 70, i vilken andra besparingsmöjligheter, nämligen en minskad dimensionering av förskollärarlinjen, anvisas.

Även såvitt avser högskolan i Växjö anser utskottet det angeläget att en bas för den matematisk-naturvetenskapliga utbildningen finns kvar där t. v. Antagning till matematikerlinjen i Växjö skall därför ske även läsåret 1981/82. I stället bör en minskning av dimensioneringen av förskollärarlinjen göras vid högskolan så att besparingen för budgetåret 1981/82 kan uppgå till i huvudsak det belopp som angetts som besparing för matematikerlinjen. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att det är angeläget att dimensioneringen av förskollärarlinjen och fritidspedagoglinjen ses över och att därvid skillnaderna mellan utbildningskapacitet och arbetsmarknadsbehov inom de olika regionerna uppmärksammas. Dimensioneringen av utbildningarna bör bl. a. grundas på en bedömning av det antal tjänster som kommunerna kan förväntas inrätta för förskollärare och fritidspedagoger i framtiden.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 20 och motion 1980/81: 52 samt med bifall till motion 1980/81: 70 som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet har inget att erinra mot de föreslagna minskningarna av planeringsramarna för *kemistlinjen och matematikerlinjen vid högskolan i Örebro*.

I detta sammanhang behandlar utskottet yrkande 27 i motion 1980/81: 72 om *utredning av den tekniska utbildningen* inom högskolan. Motiven till yrkandet återfinns i motion 1980/81: 71. Där anförs att en systematisk genomgång av den tekniska utbildningen bör komma till stånd för att bl. a höja kvaliteten på utbildningen och se till att utbildningen svarar mot yrkeslivets krav. Möjligheterna att ge de tekniska utbildningarna inslag från andra utbildningsområden, som arbetsrätt, arbetsvetenskap, ekonomi, juridik och språk, bör enligt motionärerna övervägas. Åtgärder för att skapa specialistutbildningar av hög kvalitet bör enligt motionen också prövas.

Utskottet tog vid föregående riksmöte ställning till ett liknande motions-

yrkande (mot. 1979/80: 521, yrk. 16, UbU 1979/80: 27 s. 10–11, rskr 1979/80: 291). Utskottet uttalade därvid bl. a. att det ankommer på UHÄ att ta initiativ till översyner av utbildningslinjer och att det också pågår ett omfattande utvecklingsarbete inom flera civilingenjörsutbildningar. Frågan om specialistutbildningar hade enligt utskottet samband med det utredningsarbete som bedrivs inom UHÄ om etappavgångar i forskarutbildningen. Med hänvisning härtill avslogs det då aktuella motionsyrkandet. Utskottet har nu ingenting ytterligare att anföra i frågan utan föreslår att riksdagen avslår motion 1980/81: 72 yrkande 27.

I proposition 1980/81: 20 föreslås att 30 nybörjarplatser på *samhällsplanerarlinjen* vid universitetet i Göteborg dras in, vilket innebär nedläggning av utbildningen vid universitetet där.

I motion 1980/81: 94 framhålls att en nedläggning av samhällsplanerarlinjen kommer att få negativa effekter på flera områden. Spareffekter bör enligt motionärerna kunna uppnås på annat sätt, t. ex. genom samplanering med annan linjeutbildning eller genom indragning av utbildningsplatser på andra linjer. Detta föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

UHÄ har i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 på grundval av ett utredningsförslag från den s. k. AU-gruppen (UHÄ-rapport 1979: 25) föreslagit en ny linjeorganisation som berör stora delar av utbildningsutbudet inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. UHÄ föreslår bl. a. att samhällsplanerarlinjen, utom såvitt avser den utbildning som ges vid universitetet i Stockholm, sammanförs med förvaltningslinjen och linjen för offentlig förvaltning till en ny allmän utbildningslinje, förvaltningslinjen. Förslagen bereds f. n. i regeringskansliet. Utbildningskapaciteten på samhällsplanerarlinjen vid universitetet i Göteborg har under de senaste läsåren inte varit fullt utnyttjad. Utskottet har ingenting att erinra mot propositionens förslag i denna del och föreslår därför att riksdagen avslår motion 1980/81: 94.

Föredraganden föreslår vidare att *sekreterarlinjen* läggs ner vid samtliga högskoleenheter där den finns f. n. Denna linje berörs också av det i det föregående nämnda utredningsförslaget. UHÄ har föreslagit att sekreterarutbildningen läggs ner som högskoleutbildning, bl. a. med hänsyn till att motsvarande utbildning återfinns inom gymnasieskolan. Vid vissa högskoleenheter har en utveckling av linjen skett som gett den delvis nytt innehåll och därmed också bidragit till att utbildningen fått en mera högskolemässig karaktär. Antagningsplatserna har på flertalet orter inte kunnat fyllas. Utskottet har inget att erinra mot att sekreterarlinjen läggs ner. Utskottet anser det emellertid värdefullt att utbildning som innebär en vidareutveckling av linjen kan etableras i andra former, t. ex. som etappavgång inom befintliga eller nya linjer. Med det anförda godkänner utskottet föredragandens förslag i denna del.

Utskottet har inget att erinra mot de förslag som förelagts riksdagen beträffande planeringsramarna för *biologlinjen* och för *tolk-, psykolog- och juristlinjerna* samt för *kultur- och kommunikationslinjen*.

I propositionen föreslås vidare förändringar beträffande *speciallärarutbildningen*.

Föredragande statsrådet anför att riksdagens beslut med anledning av proposition 1975/76: 39 om skolans inre arbete m. m. (UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367) markerar en förändring av den specialpedagogiskt utbildade lärarens arbetsuppgifter. Enligt föredraganden är speciallärarutbildningen i dag inte relevant i förhållande till de arbetsuppgifter som en specialpedagogiskt utbildad lärare i normalfallet har. Utbildningen bör därför i större utsträckning än nu inriktas på de svårigheter som möter läraren vid fullgörande av specialundervisning inom arbetsenhetens eller klassens ram i grundskolan och gymnasieskolan. I huvudsak, heter det i propositionen, torde det röra sig om undervisning av elever med läs- och skrivsvårigheter, matematiksvårigheter och/eller anpassningsstörningar. Den nuvarande speciallärarutbildningen på gren 1 om 40 poäng behandlar dessa problemområden som en del av ett större komplex. Föredraganden anser det vara möjligt att i mer koncentrerad form lägga huvudvikten i utbildningen på de nyss uppräknade områdena. En sådan utbildning bör kunna ges inom ramen för en kurs om 20 poäng eller två kurser om 10 poäng.

Det finns enligt propositionen inom särskolan och grundskolan behov av särskilt utbildade lärare som kan ta hand om elever med uttalade svårigheter. Detta utbildningsbehov anses böra tillgodoses genom en påbyggnad om ytterligare 20 poäng som fogas till nämnda kurs om 20 poäng. Det bör vara möjligt, och i ett initialt skede lämpligt för att säkerställa tillgången på sådana specialister, att denna utbildning om sammanlagt 40 poäng genomgås i en följd. I ett längre tidsperspektiv bör även denna avslutande utbildning om 20 poäng kunna organiseras i kurser om 10 poäng och med möjligheter till såväl heltidsstudier som deltidsstudier.

I propositionen räknas t. v. med oförändrad planeringsram om 936 nybörjarplatser för speciallärarutbildning på gren 1 om 20 poäng. Vidare räknas med en planeringsram om 180 platser för den fortsatta speciallärarutbildningen på gren 1 om ytterligare 20 poäng. Antagning till den särskilda decentraliserade speciallärarutbildningen på gren 1 som anordnas utanför planeringsramen och som omfattar 168 platser bör enligt propositionen upphöra efter budgetåret 1980/81.

Den nya utbildningen bör enligt propositionen anordnas fr. o. m. läsåret 1981/82.

Enligt motion 1980/81: 72 (yrkandena 19 och 20) bör speciallärarutbildningen inte brytas ut ur lärarutbildningsutredningens (LUT) samlade förslag och behandlas separat. Motionärerna säger sig vara införstådda

med att speciallärarutbildningen kan behöva ses över och förändras. I avvaktan på en sådan översyn, som enligt motionärerna bör ske i samband med behandlingen av LUT:s förslag, föreslås att någon antagning till speciallärarutbildningens gren 1 inte görs läsåret 1981/82. Med ett ställningstagande till LUT:s förslag våren 1981 och därmed också till den framtida speciallärarutbildningen anses speciallärarutbildning kunna återupptas i förändrad form hösten 1982.

I motion 1980/81: 60 (yrkande 2) begärs att den särskilda decentraliserade speciallärarutbildningen skall behållas i Umeå.

LUT har kortfattat skisserat en tänkt framtida speciallärarutbildning i betänkandet (SOU 1978: 86 s. 286–292) Lärare för skola i utveckling. Betänkandet förutsätter i denna del ytterligare utredningsarbete innan det kan resultera i konkreta förslag. Det finns enligt utskottets uppfattning inte något omedelbart samband mellan å ena sidan en eventuell reform av den grundläggande lärarutbildningen och å andra sidan en omläggning av speciallärutbildningen. Studerande som genomgår en reformerad grundläggande lärarutbildning skulle utexamineras först under senare delen av 1980-talet och efter tidigast tre års lärartjänstgöring påbörja speciallärarutbildning omkring år 1990. Härtill kommer det förhållandet att speciallärarutbildning inte i första hand bygger på utbildningsinnehållet i de grundläggande lärarutbildningarna utan på deltagarnas egna erfarenheter som lärare.

Motionärernas förslag att inte göra någon antagning till speciallärarutbildning läsåret 1981/82 innebär bortfall av ett års utbildning och får som konsekvens att skolväsendet går miste om ca 1 000 utbildade speciallärare. Vidare skulle de högskolelärare som medverkar i speciallärarutbildning få sysselsättningssvårigheter framför allt under första hälften av år 1982.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del och tillstyrker vad som i propositionen anförts beträffande ändrad uppbyggnad av gren 1 av speciallärarlinjen. Utskottets tillstyrkan innebär att den särskilda decentraliserade speciallärarutbildningen avvecklas. Utskottet avstyrker därför även motion 1980/81: 60 yrkande 2 som avser bibehållande av sådan utbildning i Umeå.

Inledande speciallärarutbildning om 20 poäng bör enligt propositionen lokaliseras till Stockholm, Uppsala, Gävle/Sandviken, Linköping, Jönköping, Lund, Göteborg och Umeå.

I motion 1980/81: 53 hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att föreslagen förändrad speciallärarutbildning skall lokaliseras till Växjö.

Vid överväganden om lokaliseringen av den inledande speciallärarutbildningen på gren 1 måste enligt utskottets uppfattning vägas in såväl ekonomiska som andra faktorer, t. ex. behovet av att fördela utbildningsplatserna regionalt. Vidare måste beaktas huruvida det är rationellt att – utöver föreslagen förkortning av utbildningstiden – förlägga oförändrat antal antagningsplatser till fler orter än nämnda åtta.

Utskottet ansluter sig till föredragandens bedömning i frågan om lokalisering av nämnd speciallärarutbildning och avstyrker motion 1980/81: 53 och därmed även motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del. Utskottet vill samtidigt erinra om att det enligt propositionen skall vara möjligt för en högskoleenhet att, inom ramen för av riksdagen beslutade nybörjarplatser och medel, decentralisera utbildning till orter där särskild brist föreligger.

Den fortsatta speciallärarutbildningen om ytterligare 20 poäng bör enligt propositionen förläggas till Stockholm, Lund och Göteborg.

I motion 1980/81: 60 (yrkande 1) hemställs att riksdagen beslutar att universitetet i Umeå tilldelas 30 platser av den fortsatta speciallärarutbildningen om 20 poäng som skall anordnas enligt den nya ordningen.

Att förlägga fortsatt speciallärarutbildning om 20 poäng till fler orter än de i propositionen föreslagna medför ökade kostnader för statsverket. Utskottet tillstyrker propositionens förslag i lokaliseringsfrågan och avstyrker motionerna 1980/81: 60 yrkande 1 samt 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del.

Utskottet ansluter sig även i övrigt till vad som anförts i propositionen om ändring beträffande speciallärarlinjen och avstyrker även i denna del motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20.

Utskottet har vidare inte något att erinra mot vad som i propositionen anförts om omprövning av vissa ersättningar till studerande som genomgår lärarutbildning.

När högskolereformen genomfördes tillkom *enstaka kurser* som en viktig del av utbildningsutbudet. Avsikten med dem var att tillgodose sådana behov av fortbildning, vidareutbildning eller annan klart yrkesinriktad utbildning som inte borde tillgodoses genom fullständiga utbildningslinjer eller genom internutbildning inom myndigheter, företag och organisationer m. m. Härtill kom sådana utbildningsbehov som betingades av ett mera allmänt utbildningsintresse hos den enskilde. De enstaka kurserna var ett viktigt led i strävandena att förverkliga ett studiemönster i form av återkommande utbildning. Avsikten var därvid också att åstadkomma ett breddat utbildningsutbud som kunde vara attraktivt för nya grupper högskolestuderande.

Föredraganden anför nu att en viss utveckling av systemet med enstaka kurser skett sedan högskolereformens början vilket gör det motiverat med en översyn och en hårdare prioritering. Föredraganden räknar därför med en besparing av 6 milj. kr. budgetåret 1980/81, motsvarande 1710 nybörjarplatser eller 855 årsstudieplatser. Besparingen anser föredraganden skall beröra i första hand sådana kurser som ligger på en allmänt orienterande nivå och inte har en klar gräns till folkbildningen. De korta kurser som har klar fördjupnings- eller påbyggnadskaraktär och därför normalt har tidigare högskoleutbildning som förkunskapskrav bör enligt föredraganden inte beröras av besparingen.

Även i övrigt bör en granskning och prioritering ske mot bakgrund av målsättningen med de enstaka kurserna. Föredraganden betonar också att ökade ansträngningar bör göras för att åstadkomma en bättre planering av utbudet av enstaka kurser så att dessa kan komplettera varandra inom olika områden när det gäller såväl breddning som fördjupning av studierna.

Utskottet delar den syn på möjligheter till besparingar inom området enstaka kurser som föredraganden gett uttryck åt i propositionen. Utskottet vill stryka under vad föredraganden anfört om vikten av att granskningen och prioriteringen sker mot bakgrund av det ursprungliga syftet med de enstaka kurserna. Det är därvid angeläget att möjligheterna till återkommande utbildning för studerande utan tidigare högskoleutbildning inte äventyras.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen godkänner regeringens förslag till planeringsramar för enstaka kurser.

I detta sammanhang behandlar utskottet ett par motioner som berör anslagstilldelningen till Linköpings högskoleregion och de mindre högskoleenheterna.

I motion 1980/81: 69 framhålls behovet av ökade *utbildningsresurser inom Linköpings högskoleregion*. Motionärerna hävdar att det är svårt att se på vilket sätt regeringens förslag nu tar hänsyn till utbyggnadsorterna. Efterfrågan på utbildning vid universitetet i Linköping är stor men möjligheterna att tillgodose den är små vad avser såväl allmänna utbildningslinjer som enstaka kurser. Andelen avvisade är betydligt större vid universitetet i Linköping än vid andra universitet och högskolor. Regeringen bör därför ta hänsyn till högskoleregionens behov i sina förslag för budgetåret 1981/82. Detta bör riksdagen enligt motionen som sin mening ge regeringen till känna.

Frågan om *anslagstilldelningen till de mindre högskolorna*, särskilt vad avser universitetet i Linköping, tas också upp i motion 1980/81: 88. Motionären anser att riksdagen bör uttala sin mening om den framtida utvecklingen och verksamheten vid de små högskoleenheterna och att en prioritering av dessa bör komma till uttryck i kommande anslagstilldelningar.

Utskottet erinrar om att utskottet vid behandlingen av budgetpropositionen 1980 uttalade sig om den fortsatta utbyggnaden av högskoleutbildningen och vilken ordning som därvid skulle gälla (UbU 1979/80: 28, rskr 1979/80: 292). Uttalandet innebär ett konstaterande av att riksdagens tidigare beslut om vilka orter som är utbyggnadsorter skall stå fast. De båda högskoleenheterna inom Linköpings högskoleregion, universitetet i Linköping och högskolan i Jönköping, finns båda på utbyggnadsorter. Den proposition som utskottet nu har att behandla innehåller inte något uttalande som strider mot riksdagens beslut. Utskottet finner det därför inte påkallat att göra något förnyat uttalande i frågan. Motionerna 1980/81: 69 och 1980/81: 88 bör därför avslås av riksdagen.

Utbildningsutskottet har ingenting att erinra mot vad som förordats i propositionen i fråga om *allmän sänkning av utbildningskostnaderna inom sektorn för utbildning för vårdyrken och sektorn för utbildning för undervisningsyrken* eller mot vad som förordats i fråga om besparingar inom *anslaget till extra dimensioneringsåtgärder i högskolan* och inom *verksamheten med forsknings- och utvecklingsarbete för högskolan*.

I fråga om *lokalkostnaderna vid högskoleenheterna* anförs i propositionen att det är nödvändigt att redan nu söka vidta åtgärder som dämpar kostnadsutvecklingen för lokalerna inom högskolan. Den minskning av högskolans dimensionering som hittills skett och som förordats i propositionen bör leda till ett något minskat lokalbehov. Det är enligt föredragandens mening angeläget att skärpa prövningen av behovet av nya förhyrningar samt åstadkomma en minskning av redan existerande förhyrningar. Föredraganden räknar med att dessa åtgärder leder till besparingar om 15 milj. kr. inom lokalkostnadsanslaget redan under budgetåret 1981/82.

En besparing av den beräknade omfattningen motsvarar enligt vad utskottet erfarit en lokalyta om ca 50 000 m^2. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att en minskning av lokalytan genomförs på ett planmässigt sätt och utan påtagliga negativa återverkningar på verksamheten inom högskolan. Utskottet har svårt att bedöma om en besparing av den storleksordning som angetts går att åstadkomma under sådana förutsättningar. Utskottet räknar emellertid med att högskolemyndigheterna och byggnadsstyrelsen i sin planering vidtar alla åtgärder som får anses rimliga i syfte att nå den besparingseffekt som angetts i propositionen.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen godkänner vad som förordats i denna del.

I propositionen föreslås vidare att endast 98 % av *statsbidragen till kommunal högskoleutbildning*, inbegripet sjuksköterskeutbildningen, bör betalas ut och att en besparing av 3 milj. kr. kan beräknas till följd därav.

I motion 1980/81: 72 yrkas avslag på propositionens förslag (yrkande 2).

Utskottet anser att även den kommunala högskoleutbildningen bör bli föremål för besparingar och att de bör göras genom en minskning av statsbidragen på sätt som föreslås i propositionen. Riksdagen bör därför med avslag på motion 1980/81: 72 yrkande 2 godkänna vad som förordats i propositionen i denna del.

Forskningsfrågor

När det gäller högskolans forskningsorganisation erinrar föredragande statsrådet om vad han anfört i proposition 1978/79: 119 om forskning och forskarutbildning m. m. samt i senaste budgetproposition om arbetsfördelning mellan högskoleenheter med forskningsresurser inom mindre forsk-

ningsområden och om omprövning av inriktningen av olika professurers forskningsområden. Det är enligt föredragandens mening nödvändigt att fortsätta den uppbyggnad av forskningsresurserna som har ägt rum de senaste budgetåren. Ett villkor härför måste dock även på detta område vara en förbättrad hushållning med de ekonomiska resurserna. Föredraganden erinrar även här om vikten av en mera ingående prövning av användningen av redan tillgängliga resurser.

I motion 1980/81: 72 framförs bl. a. förslag om ökning av resurserna för forskning. Medel skall enligt motionsyrkandena anvisas på tilläggsbudget för innevarande budgetår. Motiveringarna till förslagen återfinns i motion 1980/81: 71, vilken remitterats till finansutskottet. I denna motion anförs att en kraftig satsning på forskning och utveckling är en viktig förutsättning för att öka den tekniska och naturvetenskapliga kompetensen i Sverige. Förslagen i motionen skall enligt motionärerna ingå i ett långsiktigt program för att stärka forsknings- och utvecklingsarbetet i landet.

Motionärerna föreslår att regeringen i samband med den kommande forskningspolitiska propositionen lägger fram förslag om att *forskningsråden* i framtiden skall få möjlighet att arbeta med *planeringsramar* (yrkande 22). Detta skulle enligt motionärerna underlätta rådens långsiktiga planering.

I budgetpropositionen 1980 anmälde föredragande statsrådet att han avsåg att under de följande budgetåren förorda förstärkningar av resurserna till forskarutbildning och forskning av en omfattning som per år motsvarade den som föreslogs för budgetåret 1980/81, nämligen totalt ca 70 milj. kr. Även i föreliggande proposition understryker föredraganden, som ovan nämnts, nödvängdigheten av att fortsätta den uppbyggnad av forskningsresurserna som ägt rum de senaste budgetåren.

Utskottet anförde vid behandlingen av budgetpropositionen våren 1980 att utskottet tolkade uttalandet i denna så att avsikten därmed var att underlätta även forskningsrådens långsiktiga planering och att innebörden av föredragande statsrådets uttalande i budgetpropositionen i stort sett fick anses motsvara det krav på planeringsramar som ställdes i ett motionsyrkande (UbU 1979/80: 20). Utskottet har nu ingen annan uppfattning i frågan än den som kom till uttryck i angivna betänkande. Riksdagen bör därför avslå motion 1980/81: 72 yrkande 22.

Ytterligare *basresurser*, 1,5 milj. kr., *till* vardera *de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna* föreslås i motion 1980/81: 72 (yrkandena 23 och 24) anvisade på tilläggsbudget för innevarande budgetår.

Utskottet erinrar om att forskningsorganisationen vid universitet och högskolor genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen 1980 (prop. 1979/80: 100, UbU 1979/80: 20, rskr 1979/80: 232) tillförts betydande belopp och att ytterligare förstärkningar avses tillkomma följande

budgetår. Med hänvisning till det statsfinansiella läget kan ytterligare tillskott inte komma i fråga. Motion 1980/81: 72 yrkandena 23 och 24 bör därför avslås av riksdagen.

Motionärerna anför vidare att *forskartjänster* på mellannivå i stor utsträckning saknas vid universiteten i Linköping och Umeå. Innehavarna av sådana tjänster svarar för en stor del av högskolans forskningspotential, menar motionärerna, och ökade resurser för inrättande av sådana tjänster föreslås därför tillföras universitet och högskolor. Resurser motsvarande omkring 200 tjänster bör tillkomma under minst tre år, och 7 milj. kr. föreslås anvisade på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81 under anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. Motionärerna föreslår dessutom att 3,75 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget under samma anslag för *internationella kontakter* inom den tekniska och naturvetenskapliga forskningen (yrkande 25).

Utskottet hänvisar även såvitt avser dessa krav till de satsningar som skett samt till det statsfinansiella läget. Riksdagen bör därför avslå motion 1980/81: 72 yrkande 25.

Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) skall enligt samma motion (yrkande 26) anvisas ytterligare 5 milj. kr. innevarande budgetår. Satsningen är enligt motionärerna motiverad av det stora behov som NFR i sina anslagsframställningar redovisat av att starta olika forskningsprojekt inom det naturvetenskapliga området.

Utskottet kan i rådande statsfinansiella läge inte tillstyrka den ytterligare medelstilldelning som föreslås i motionsyrkandet. Motion 1980/81: 72 yrkande 26 bör därför avslås av riksdagen.

Utbildningsbidraget för doktorander är i dag enligt riksdagens beslut relaterat till utbildningsbidragen inom arbetsmarknadsutbildningen (prop. 1975/76: 128, UbU 1975/76: 28, rskr 1975/76: 380). Bidraget skall utgå med belopp som ligger mitt emellan det högsta och det lägsta beloppet för utbildningsbidrag inom arbetsmarknadsutbildningen, f. n. 48 840 kr. för år. Regeringen har utfärdat bestämmelser om utbildningsbidrag för doktorander (SFS 1976: 536, ändrad senast 1979: 473).

I proposition 1980/81: 20, bilaga 11, föreslås viss avveckling av stimulansbidraget om 10 kr. per dag i arbetsmarknadsutbildningen. Stimulansbidraget utgör en del av utbildningsbidraget i arbetsmarknadsutbildningen.

I motion 1980/81: 72 (yrkande 28) yrkas att utbildningsbidraget för doktorander inte skall påverkas av den ändring av grunderna för bidrag i arbetsmarknadsutbildningen som föreslås i propositionen.

Ett genomförande av propositionens förslag om ändring av utbildningsbidragen i arbetsmarknadsutbildningen skulle påverka storleken av utbildningsbidraget för doktorander. Utskottet anser att utbildningsbidraget för doktorander inte skall försämras genom en avveckling av stimulansbidra-

get. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 28 som sin mening ge regeringen till känna.

Motionärerna föreslår vidare i samma motion (yrkande 29) att utbildningsbidraget anknyts till den högsta nivå som nu gäller för utbildningsbidrag i arbetsmarknadsutbildning, nämligen 51 400 kr. för år. Vidare föreslås att antalet utbildningsbidrag våren 1981 ökas med 200. Det ökade medelsbehovet till följd av förslagen föreslås anvisade på tilläggsbudget för budgetåret 1980/81.

Lärartjänstutredningens förslag (SOU 1980: 3) Lärare i högskolan omfattar bl. a. förslag till studiefinansiering under forskarutbildning. Förslaget bereds f. n. i regeringskansliet. I avvaktan på ställningstagande till utredningens förslag anser utskottet att någon principiell förändring av bidragsbeloppens storlek inte bör ske. Med hänvisning till den ökning av antalet utbildningsbidrag – från 1 495 till 1 510 – som beslutades vid riksmötet 1979/80 (prop. 1979/80: 100, UbU 1979/80: 20, rskr 1979/80: 232) och till det statsfinansiella läget föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 72 yrkande 29.

3 Vuxenutbildning

Kommunal vuxenutbildning

Under hänvisning till vad statsrådet Mogård anfört om bidragen till driften av grundskolor och gymnasieskolor föreslår statsrådet Wikström en begränsning av statsbidraget till kommunal vuxenutbildning. Han föreslår att riksdagen skall godkänna att 98 % av statsbidraget skall utgå till driften av kommunal vuxenutbildning budgetåret 1981/82. Besparingen gäller dock inte grundutbildningen av vuxna. Av besparingen föreslås 25 %, motsvarande 2,4 milj. kr., återgå till kommuner med särskilda behov. Den närmare utformningen av besparingsförslaget tas upp i budgetpropositionen år 1981. Nettobesparingen beräknas till 7,3 milj. kr.

Regeringens besparingsförslag för den kommunala vuxenutbildningen avstyrks i motionerna 1980/81: 72 (yrkande 3) och 1980/81: 104 (yrkande 1 g). I den förra motionen framförs en principiell invändning mot att i besparingssyfte övervältra kostnader på kommunerna. I motion 1980/81: 104 pekas bl. a. på att vuxenutbildningen byggts upp med tanke på grupper som eftersatts i utbildningshänseende.

Utskottet anser att besparingar måste göras även inom den kommunala vuxenutbildningen och godtar den besparingsmetod som angivits i propositionen. Utskottet föreslår att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81: 72 yrkande 3 och 1980/81: 104 yrkande 1 g godkänner vad som föreslagits i proposition 1980/81: 20 beträffande statsbidraget till kommunal vuxenutbildning.

I motion 1980/81: 72 (yrkande 21) föreslås andra besparingar inom den

kommunala vuxenutbildningen än de som föreslagits i propositionen. Motionärerna anser det nödvändigt att även den kommunala vuxenutbildningen får bära en viss del av de samlade besparingarna nästa budgetår och tar därvid upp frågan om närmare samverkan mellan kommunal vuxenutbildning och gymnasieskolan. Inom den kommunala vuxenutbildningen bör i första hand teoretiska gymnasieskolkurser av icke-behörighetsgivande karaktär minskas för att hindra konkurrens mellan den kommunala vuxenutbildningen och gymnasieskolan. Vidare bör kortare kurser av folkbildningskaraktär med mera allmänt innehåll tas bort. Samordning mellan näraliggande kommuner bör prövas vid lågt deltagarantal i kurser. Dubbelutbildningar bör begränsas. Grundskolkurser och yrkesinriktade kurser skall dock få anordnas i samma utsträckning som hittills. Motionärerna räknar med att de föreslagna åtgärderna medför en besparing om 35 milj. kr. budgetåret 1981/82.

I det föregående har utskottet föreslagit att riksdagen skall uttala att regeringen bör ta ytterligare initiativ till åtgärder som främjar ett bättre utnyttjande av utbildningsresurserna inom gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 72 yrkande 21.

Studiecirkelverksamhet

I proposition 1980/81: 20 anmäler föredragande statsrådet att han avser att senare under riksmötet 1980/81 förelägga riksdagen förslag om utformning av samhällets stöd till studiecirkelverksamheten. Härvid kommer ställning att tas till folkbildningsutredningens förslag i betänkandet (SOU 1979: 85) Folkbildning för 80-talet. Föredragande statsrådet lämnar inte nu något förslag till riksdagen i frågan men räknar med möjligheten att i det kommande förslaget spara ca 130 milj. kr. fr. o. m. budgetåret 1981/82.

I motion 1980/81: 104 (yrkande 1 h) yrkas att riksdagen skall avslå propositionen i vad gäller minskat stöd till studiecirkelverksamheten. Motionärerna kan inte acceptera nya besparingar på detta område.

Då det inte föreligger något förslag från regeringens sida beträffande studiecirkelverksamheten i den föreliggande propositionen och då en proposition i frågan aviserats till innevarande riksmöte föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkande 1 h i motion 1980/81: 104.

4 Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet såvitt avser resp. avsnitt i betänkandet

skolväsendet

1. att riksdagen beträffande statsbidragen till grundskolan m.m. och gymnasieskolan med avslag på motionerna 1980/81: 72 yrkande 1 och 1980/81: 104 yrkande 1 d godkänner vad som föreslagits i proposition 1980/81: 20,
2. att riksdagen beträffande förstärkningsresursen m.m. med avslag på motionerna 1980/81: 72 yrkandena 4, 5 och 6 och 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
3. att riksdagen beträffande basresursmedeltalet med anledning av proposition 1980/81: 20 och med avslag på motionerna 1980/81: 72 yrkande 7 och 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. att riksdagen beträffande riktlinjer för timplaneförändringar i gymnasieskolan och initiativ till åtgärder som främjar ett bättre utnyttjande av utbildningsresurserna på det gymnasiala stadiet med anledning av proposition 1980/81: 20 samt motionerna 1980/81: 72 yrkandena 8 och 9 och 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. att riksdagen beträffande statsbidraget för särskilda kostnader vid utbildning på heltid för industri och hantverk godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
6. att riksdagen beträffande omstrukturering av personallags- och skolledarutbildningen med avslag på motion 1980/81: 72 yrkandena 10 och 11 godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
7. att riksdagen beträffande läromedelsinformation m.m. avslår motion 1980/81: 72 yrkande 12,
8. att riksdagen beträffande prisövervakning av läromedel avslår motion 1980/81: 72 yrkande 13,
9. att riksdagen beträffande besparingar i den statliga skoladministrationen avslår motion 1980/81: 72 yrkande 14,
10. att riksdagen beträffande besparingar under anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet avslår motion 1980/81: 72 yrkande 15,
11. att riksdagen beträffande statsbidrag till privatskolor, riksinternatskolor och andra skolor med enskild huvudman avslår motion 1980/81: 104 yrkande 2,

högskola och forskning

12. att riksdagen beträffande byråkratin inom högskolan avslår motion 1980/81: 72 yrkande 16,
13. att riksdagen beträffande besparingar inom högskoleutbildning och forskning avslår motion 1980/81: 104 yrkande 1 f,
14. att riksdagen beträffande den fortsatta utbildningsplaneringen inom högskolan avslår motion 1980/81: 72 yrkande 17,
15. att riksdagen beträffande arkitektutbildningen med anledning av proposition 1980/81: 20 och motion 1980/81: 62 samt med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 18 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
16. att riksdagen beträffande kemistlinjen m. m. vid högskolan i Sundsvall/Härnösand med anledning av proposition 1980/81: 20 och motion 1980/81: 67 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
17. att riksdagen beträffande matematikerlinjen vid högskolan i Växjö m. m. med anledning av proposition 1980/81: 20 och motion 1980/81: 52 samt med bifall till motion 1980/81: 70 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
18. att riksdagen beträffande utredning av den tekniska utbildningen avslår motion 1980/81: 72 yrkande 27,
19. att riksdagen beträffande samhällsplanerarlinjen med avslag på motion 1980/81: 94 godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
20. att riksdagen beträffande uppbyggnad av speciallärarlinjens gren I med avslag på motionerna 1980/81: 60 yrkande 2 samt 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
21. att riksdagen beträffande lokalisering av speciallärarutbildning med avslag på motionerna 1980/81: 53, 1980/81: 60 yrkande 1 samt 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
22. att riksdagen beträffande övrig ändring av speciallärarlinjen med avslag på motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
23. att riksdagen beträffande omprövning av vissa ersättningar till studerande som genomgår lärarutbildning godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
24. att riksdagen beträffande besparingar genom minskning av planeringsramar för grundläggande högskoleutbildning i övrigt godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
25. att riksdagen beträffande utbildningsresurser inom Linköpings högskoleregion avslår motion 1980/81: 69,
26. att riksdagen beträffande anslag till de mindre högskolorna avslår motion 1980/81: 88,

27. att riksdagen beträffande allmän sänkning av utbildningskostnaderna inom sektorn för utbildning för vårdyrken och sektorn för utbildning för undervisningsyrken godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
28. att riksdagen beträffande besparingar inom anslaget till extra dimensioneringsåtgärder i högskolan godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
29. att riksdagen beträffande besparingar inom verksamheten med forskning och utvecklingsarbete för högskolan godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
30. att riksdagen beträffande besparingar inom anslaget till lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
31. att riksdagen beträffande begränsning av statsbidrag till kommunal högskoleutbildning med avslag på motion 1980/81: 72 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 20,
32. att riksdagen beträffande planeringsramar för forskningsråden avslår motion 1980/81: 72 yrkande 22,
33. att riksdagen beträffande basresurser till de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna avslår motion 1980/81: 72 yrkandena 23 och 24,
34. att riksdagen beträffande forskartjänster och internationella kontakter avslår motion 1980/81: 72 yrkande 25,
35. att riksdagen beträffande anslag till naturvetenskapliga forskningsrådet avslår motion 1980/81: 72 yrkande 26,
36. att riksdagen beträffande grunderna för beräkning av utbildningsbidraget för doktorander med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 28 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
37. att riksdagen beträffande höjning av bidragsbeloppet och ökning av antalet utbildningsbidrag för doktorander avslår motion 1980/81: 72 yrkande 29,

vuxenutbildning

38. att riksdagen beträffande statsbidraget till kommunal vuxenutbildning med avslag på motionerna 1980/81: 72 yrkande 3 och 1980/81: 104 yrkande 1 g godkänner vad som föreslagits i proposition 1980/81: 20,
39. att riksdagen beträffande besparingar inom den kommunala vuxenutbildningen avslår motion 1980/81: 72 yrkande 21,
40. att riksdagen beträffande studiecirkelverksamheten avslår motion 1980/81: 104 yrkande 1 h.

Stockholm den 2 december 1980

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Kerstin Göthberg (c), Gunnel Liljegren (m), Torsten Karlsson (s), Larz Johansson (c), Lars Svensson (s) och Ylva Annerstedt (fp).

Reservationer

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Torsten Karlsson och Lars Svensson (alla s) har avgivit följande reservationer.

1. Statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan (mom. 1)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Utskottet vill" och på s. 8 slutar "och gymnasieskolan" bort ha följande lydelse:

Föreslagen minskning av statsbidragen med 2% innebär en kostnadsöverföring från stat till kommun och besparingsförslaget presenteras vid en tidpunkt då de kommunala budgetberedningarna slutförs. Möjligheterna att disponera om olika kommunala verksamheter är vid den tidpunkten små. För grundskolans del innebär propositionens förslag, beroende på statsbidragskonstruktionen, att besparingen skall göras även beträffande slutregleringen av statsbidraget för läsåret 1980/81. Förslaget har i detta avseende en retroaktiv effekt, vilket innebär avvikelse från vad som normalt gäller i fråga om lagstiftning i vårt land.

Kommunerna har redan nu mycket skiftande ekonomisk standard. Ett genomförande av regeringens förslag skulle få effekter på kommunernas utbildningsstandard. Kommuner med stora barn- och ungdomsproblem, som dessutom har en ansträngd ekonomi beroende bl. a. på en ojämn åldersstruktur, kan tvingas till nedskärningar, medan kommuner med ringa problem och god ekonomi inte behöver vidta samma drastiska åtgärder. Det finns starka skäl att söka åstadkomma en jämnare utbildningsstandard i hela landet och inte öka skillnaderna. Utskottet delar inte heller uppfattningen i propositionen att en aktiv elevmedverkan i skolan, bl. a. i form av produktiva insatser, kan ge de besparingar som förutses i propositionen. Aktiv elevmedverkan och verklighetsanknutet arbetssätt skall användas av pedagogiska skäl och inte i besparingssyfte.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att riksdagen beträffande statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan med bifall till motionerna 1980/81:72 yrkande 1 och 1980/81:104 yrkande 1 d avslår proposition 1980/81:20.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan med bifall till motionerna 1980/81: 72 yrkande 1 och 1980/81: 104 yrkande 1 d avslår vad som föreslagits i proposition 1980/81: 20,

2. Förstärkningsresursen m. m. (mom. 2)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Enligt utskottets" och på s. 9 slutar "om förstärkningsresursen" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening borde en konsekvens av intentionerna i proposition 1980/81: 20 ha varit att riksdagen även förelagts förslag om ändring av beslutet att införa hemkunskap på låg- och mellanstadierna. Detta beslut medför betydande kommunala kostnader om undervisningen i hemkunskap skall få den praktiska prägel som gör den meningsfull för de yngre eleverna.

Enligt läroplansbeslutet skall undervisning i hemkunskap ges på lågstadiet med en timme inom ramen för timtalet för orienteringsämnena. För att förstärka undervisningen beslutades att förstärkningsresursen skulle utökas med 0,0053 lärarveckotimmar per elev. Utskottet anser att hemkunskap inte bör införas på lågstadiet, vilket innebär en statlig besparing på ca 30 milj. kr. i 1980/81 års beräknade löneläge. Förstärkningsresursen bör kunna minskas med 0,0053 lärarveckotimmar per elev läsåret 1982/83. Därtill kommer att bifall till motionens förslag innebär väsentligt lägre kostnader för kommunerna.

För mellanstadiets del bör de kommuner som saknar lokaler och utrustning medges befrielse från att anordna hemkunskap. Någon besparing på statsbudgeten inträffar inte, eftersom något resurstillskott för denna undervisning inte ingick i det ursprungliga beslutet. Om kommun inte anser sig kunna anordna hemkunskap på mellanstadiet bör motsvarande tid i första hand ägnas åt fortsatt träning av basfärdigheterna.

Förstärkningsresursen bör minskas med 0,0053 lärarveckotimmar per elev fr. o. m. läsåret 1982/83. Samtidigt avstyrker utskottet motion 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del och tillstyrker propositionens förslag att återta tidigare beslut om ökning av förstärkningsresursen med 0,0155 lärarveckotimmar per elev fr. o. m. läsåret 1981/82.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande förstärkningsresursen m. m. med anledning av proposition 1980/81: 20 samt med bifall till motion 1980/81: 72 yrkandena 4, 5 och 6 och med avslag på motion 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del godkänner vad utskottet förordat,

3. Basresursmedeltalet på mellanstadiet (mom. 3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Utskottet anser" och på s. 10 slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas bedömning att det finns stor risk att regeringens förslag att återställa basresursmedeltalen för mellanstadiet till klassmedeltalen för läsåret 1975/76 kommer att gå ut över glesbygdsskolor. Det är nämligen sådana skolor som väsentligen drar ned medeltalsberäkningarna inom ett län. Genom att lägga ned glesbygdsskolor kan man mycket snabbt höja basresursmedeltalen. Förslaget kan få betydande negativa konsekvenser för skolans organisation. Utskottet kan därför inte tillstyrka den höjning av basresursmedeltalen på mellanstadiet som regeringen avser att genomföra. Riksdagen bör som sin mening ge denna uppfattning till känna för regeringen.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande basresursmedeltalet med anledning av proposition 1980/81: 20 samt med bifall till motionerna 1980/81: 72 yrkande 7 och 1980/81: 104 yrkande 1 e i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Fortbildning (mom. 6)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet anser" och på s. 14 slutar "motion 1980/81: 72" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte acceptera den i propositionen föreslagna omstruktureringen av personallags- och skolledarutbildningarna. Skolans ledning behöver ett sådant stöd som skolledarutbildningen kan ge. Den föreslagna beskärningen skulle innebära betydande kvalitetsförsämringar för skolledarutbildningen och urholka SIA-beslutet. Den föreslagna besparingen beträffande personallagsutbildningen skulle ändra de grundläggande förutsättningarna för att utbildningen skall fungera så som riksdagen tidigare beslutat. Utskottet vill erinra om att utskottet vid riksmötet 1978/79 strök under personallagsutbildningens centrala roll i det successiva genomförandet av SIA-reformen (UbU 1978/79: 27). Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 10 och med avslag på proposition 1980/81: 20 ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att en viss besparing, 2 milj. kr., bör kunna göras genom en bättre samordning mellan skolledar- och personallagsutbildningarna. Denna besparing bör göras både under anslaget till fortbildning och under driftanslagen till grundskolan och gymnasie-

skolan. Riksdagen bör med bifall till yrkande 11 i motion 1980/81: 72 ge detta till känna för regeringen.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen beträffande omstrukturering av personallags- och skolledarutbildningen med avslag på proposition 1980/81: 20 och med bifall till motion 1980/81: 72 yrkandena 10 och 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Läromedelsinformation m. m. samt prisövervakning av läromedel (mom. 7 och 8)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Med hänvisning" och slutar "och 13" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringen i beredningsarbetet beträffande läromedelsfrågor m. m. bör utarbeta ett förslag till nytt system för avgiftsfinansiering av läromedelsinformationen och även av produktionsstödet i enlighet med förslaget i motionen. Samtidigt med att ett nytt avgiftssystem införs bör också prisövervakning av läromedel införas. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkandena 12 och 13 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 och 8 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen beträffande läromedelsinformation m. m. med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
8. att riksdagen beträffande prisövervakning av läromedel med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Speciallärarutbildningen (mom. 20, 21 och 22)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar "LUT har" och slutar "i Umeå" bort utgå,

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar "Vid överväganden" och på s. 24 slutar "brist föreligger" bort utgå,

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar "Att förlägga" och slutar "och 20" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion 1980/81: 72 att speciallärarutbildningen kan behöva ses över och förändras. När förslag om en reformering av den grundläggande lärarutbildningen läggs fram bör regeringen även

föreslå en reformerad speciallärarutbildning. Intill dess ett sådant förslag lagts fram bör utbildning på gren 1 av speciallärarlinjen fortgå som hittills och anordnas med samma uppbyggnad som f. n. Vidare bör utbildningen vara lokaliserad på samma sätt som hittills och inte heller i övrigt ändras på sätt som föreslås i propositionen. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 och med bifall till motion 1980/81: 60 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet avstyrker därmed motion 1980/81: 53 och motion 1980/81: 60 yrkande 1.

dels att utskottets hemställan under 20, 21 och 22 bort ha följande lydelse:

20. att riksdagen beträffande uppbyggnad av speciallärarlinjens gren 1 med avslag på proposition 1980/81: 20 samt med anledning av motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del och med bifall till motion 1980/81: 60 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
21. att riksdagen beträffande lokalisering av speciallärarutbildning med avslag på proposition 1980/81: 20 samt med anledning av motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del och med avslag på motionerna 1980/81: 53 och 1980/81: 60 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
22. att riksdagen beträffande övrig ändring av speciallärarlinjen med anledning av till motion 1980/81: 72 yrkandena 19 och 20 i denna del avslår proposition 1980/81: 20.

7. Begränsning av statsbidrag till kommunal högskoleutbildning (mom. 31)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar "Utskottet anser" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte acceptera att kostnader för den kommunala högskoleutbildningen övervältras på kommunerna. Riksdagen bör därför bifalla yrkande 2 i motion 1980/81: 72 och avslå propositionens förslag i denna del.

dels att utskottets hemställan under 31 bort ha följande lydelse:

31. att riksdagen beträffande begränsning av statsbidrag till kommunal högskoleutbildning med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 2 avslår vad som förordats i proposition 1980/81: 20,

8. Planeringsramar för forskningsråden (mom. 32)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar "Utskottet anförde" och slutar "yrkande 22" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är av betydelse för forskningsråden och därmed också för forskarnas möjligheter att planera sin verksamhet att råden kan ställa ekonomiska garantier för forskningsprojekt för längre tid än det aktuella budgetåret. Regeringen bör i samverkan med forskningsråden arbeta fram riktlinjer för sådana flerårsbemyndiganden och lägga fram förslag härom senast i samband med den kommande forskningspolitiska propositionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. att riksdagen beträffande planeringsramar för forskningsråden med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 22 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Basresurser till de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna (mom. 33)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar "Utskottet erinrar" och på s. 28 slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att ytterligare basresurser behövs innevarande budgetår för att stärka den tekniska och naturvetenskapliga forskningen. Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkandena 23 och 24 anvisar ytterligare 3 milj. kr. för ändamålet.

dels att utskottets hemställan under 33 bort ha följande lydelse:

33. att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkandena 23 och 24 på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 1 500 000 kr. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* och ett reservationsanslag av 1 500 000 kr. till *Tekniska fakulteterna*,

10. Forskartjänster och internationella kontakter (mom. 34)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar "Utskottet hänvisar" och slutar "yrkande 25" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det nödvändigt att medel i enlighet med motionen tillförs universitet och högskolor för att inrätta forskartjänster på mellannivå (7 milj. kr.) och för att öka möjligheterna till internationella kontakter inom forskningen (3,75 milj. kr.). Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 25 anvisar ytterligare 10 750 000 kr. för angivna ändamål innevarande budgetår.

dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

34. att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 25 till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 10 750 000 kr.,

11. Medel till naturvetenskapliga forskningsrådet (mom. 35)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar "Utskottet kan" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör natuvetenskapliga forskningsrådet få ytterligare medel för att starta forskningsprojekt inom sitt ansvarsområde. Riksdagen bör därför med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 26 anvisa ytterligare 5 milj. kr. för ändamålet.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 26 till *Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

12. Höjning av bidragsbeloppet och ökning av antalet utbildningsbidrag för doktorander (mom. 37)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar "Lärartjänstutredningens förslag" och slutar "yrkande 29" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det nödvändigt att höja bidragsbeloppet för att därigenom förbättra rekryteringen till forskarutbildningen. Även antalet utbildningsbidrag behöver ökas. Riksdagen bör därför bifalla förslagen i motion 1980/81: 72 yrkande 29 om ytterligare 200 utbildningsbidrag och en höjning av bidragsbeloppet från 48 840 kr. per år till 51 400 kr. per år.

dels att utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

37. att riksdagen med bifall till motion 1980/81: 72 yrkande 29 till *Utbildningsbidrag för doktorander* på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 7 133 000 kr.,

13. Statsbidraget till kommunal vuxenutbildning (mom. 38)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar "Utskottet anser" och slutar "kommunal vuxenutbildning" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inte godta den besparingsmetod som föreslagits i proposition 1980/81:20 beträffande den kommunala vuxenutbildningen. Regeringens förslag bör därför med bifall till motionerna 1980/81:72 yrkande 3 och 1980/81:104 yrkande 1 g avslås av riksdagen.

dels att utskottets hemställan under 38 bort ha följande lydelse:

38. att riksdagen beträffande statsbidraget till kommunal vuxenutbildning med bifall till motionerna 1980/81:72 yrkande 3 och 1980/81:104 yrkande 1 g avslår vad som föreslagits i proposition 1980/81:20,

Särskilt yttrande

Studiecirkelverksamhet

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Torsten Karlsson och Lars Svensson (alla s) anför:

Under anslaget till studiecirklar skall enligt föredragande statsrådet sparas 130 milj. kr., vilket motsvarar ca 15 % av hela anslaget för budgetåret 1980/81. Närmare precisering skall göras i den kommande propositionen med anledning av förslag från folkbildningsutredningen.

Statsbidraget till studiecirkelverksamheten har under det borgerliga regeringsinnehavet minskat från 42 kr. till 37,37 kr. per studietimme i fast penningvärde eller med 11 %. Bidraget till prioriterade studiecirklar har på motsvarande sätt minskat med nio kronor per studietimme eller med drygt 15 %. Minskningen skulle varit ännu större om inte en bred riksdagsmajoritet, bl. a. efter socialdemokratiska motioner, slagit vakt om folkbildningsarbetet.

Vi vill för vår del framhålla vikten av att staten underlättar det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Det hindrar inte att man tillsammans med folkbildningsorganisationerna kommer fram till en lämplig gränsdragning mellan folkbildning och annan utbildningsverksamhet. Sådana förslag har också lagts fram och remissbehandlats.

Innehållsförteckning

Propositionen 1
Motionerna 2
Utskottet 5
1 Skolväsendet
Inledning 5
Minskning av de statliga transfereringarna 6
Organisationsförändringar inom grundskolan 8
Organisationsförändringar inom gymnasieskolan m. m. 10
Fortbildning 12
Övriga frågor rörande skolväsendet 14
2 Högskola och forskning
Inledning 15
Grundläggande högskoleutbildning m. m. 16
Forskningsfrågor 26
3 Vuxenutbildning
Kommunal vuxenutbildning 29
Studiecirkelverksamhet 30
4 Hemställan 31
Reservationer (s)
1. Statsbidragen till grundskolan m. m. och gymnasieskolan 34
2. Förstärkningsresursen m. m. 35
3. Basresursmedeltalet på mellanstadiet 36
4. Fortbildning 36
5. Läromedelsinformation m. m. samt prisövervakning av läromedel 37
6. Speciallärarutbildningen 37
7. Begränsning av statsbidrag till kommunal högskoleutbildning 38
8. Planeringsramar för forskningsråden 38
9. Basresurser till de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna 39
10. Forskartjänster och internationella kontakter 39
11. Medel till naturvetenskapliga forskningsrådet 40
12. Höjning av bidragsbeloppet och ökning av antalet utbildningsbidrag för doktorander 40
13. Statsbidraget till kommunal vuxenutbildning 41
Särskilt yttrande (s)
Studiecirkelverksamhet 41

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1980